

Kontzientziaren eboluzinoa

Olasok

Hain poliki eskatuak dizkidaten lerro hauetan, zero neretik ariko naiz. Esan nahi nuke: ezarri didaten gaiari eta izenburuari ahal bezin xuxen loturik, nere bizitza luzearen barna neronek ene inguruan ikus, entzun eta sumatutako kontzientzi-aldaketa batzu agertuko ditudala hemen sinpleki, batere jakintza-usain eta beste holako haundi-nahikeririk gabe.

Oroitzapenak eta gogoetak nola burura heldu holaxe ekarriko ditut paperera, aurretik berezten eta jorratzen ibiltzeke.

Eta barkatuko nauzute, fagorez, umore on txipristin zenbait tarteka eskapatzen bazaizkit. Egun hilun eta latzetan batezere, kontzientziak odoletan dagozela, ez baita umorea baino osagarri eta bultzagarri hoberik.

Umorea aipatu dugu? Horra bada nik atzematzen dudan lehen-dabiziko aldaketa: zahar eta gazte, hortaz denak saski berean ezarritik, iduri luke denbora batean baino garestiago saltzen dala gaur munduan umorea ere. Ez baitut egun aurkitzen, ez zaharretan ez gazteetan, orai hogei-ta-hamar urte dalako umore eder sanu eta azkar hura.

Jendekiak —batzu bizi-moduz aberastu eta besteak gehixeago eskolatzearekin-edo— hilundu direla iduri luke.

Hola balitz... zibilizazino eskasa, umore gabeko zibilizazinoa. Umorea baino samina merkeago saltzen duten Herriak ez baitira gero batutzen eta gobernatzen errezak izaten.

Eta... gizona ez baita gizonago egiten irri egiten ez jaki-teagatik.

ATZO ETA GAURKO PENTSAMENDUAZ

Zertan da gaur gure Herria pentsamenduari buruz? Zertan zan atzo? Lehen lehenik hauxe esango nuke: *Pentsamenduak* izen eta itzal haundiagoa duela gaur gure Herrian, atzo baino. Eta *sendimenduak* —sendimendu utsak bederen— atzo baino estimu eskasagoa. Edo beharba hobeto esana legoke honela: bi barne-indar hoiiek batuago dagozela gaur gure Herrian elkarri.

Gaurko gazteak, ene induriko, gure denborakoak bezin sentimentalak baitira (noiz izan da gure Herrian gaur bezin bat poeta eta kantari gazte...).

Baina... gaurko neska mutilek, iduri luke, beldur diotela sendimenduaren eskupean ohartu gabe erortzeari. Eta sendimenduz abiatuak izanagatik, pentsamenduaren besoetara jo nahi izaten dute lasterka, antxintxika, hartan lagun lehial eta seguruagoa kausituko dutelakoan noski.

Ez natorkizue ni ere, ez horixe, *andere Pentsamenduaren* kontra. (Beharba ez geniola gure denboran aski kunplimendu eta erreberentzi egin? Nork jakin!). Baina kontu, otoi, pentsamendu utsari ere. Pentsamendu-loreak ez baitituzte Herriak aixe bereganatzen, sendimendu-ihintzaz ongi bustiak ez badare...

Aitor dezagun: gure denboran ez zenuten aurkituko (herri xeheiean bederen) gaur bezin bat irakur, pentsa eta ikus nahirik. Ez-eta gaur aina barne-kezka eta kontzientzi-zalantzarik. Gure Herrian batezere!

Europa osoan ez baitut uste izango denik egun, pentsamenduz eta kontzientzi-ikaraz gure bezin larri eta pil-pipilean bizi den beste

Herririk, beste gaztedirik: ez fede-zalantzaz, ez egi-gosez, ez zuzentasun-egarritz, ez aldaketa-gutiziaz, ez goratze-nahiz.

Eta halare...

Gaurko gazteak, banaz bertze, gure denborakoak baino eskolatuago eta intelektualagoak izanagatik, ez dugu gaur, nik uste, orai hogeita-hamar urte delako nola esango nuke nik... herri-dotrinarik. Preseski, bakoitzaren kultura-neurria goititu dalako ote? Beharba. Baina, dana dela, horra gauzak nola diran:

Gaur, gazte bakoitzak ekarriko dizu bere dotrinatxoa. Talde bakoitzak ere bai, gutxi gora behera, berea. Baina Herriak, *herri gisa*, ez du gaur, gure denboran izan zuen bezala, *bere* dotrina bat: dotrina berezi, ezagugarri, biltzaile bat, esan nahi nuke. *Herri-dotrina* berri hori labean dugu, segur naiz. Baina ez oraindik mahanean...

Egun ez ditugu gure Herrian aixe bilatuko —ezta lagunarte berran ere— zearo pentsamendu bereko bi gazte: ez erliginoaz, ez filosofiaz, ez ekonomiaz, ez demokraziaz, ez sozialismoaz, ez-eta gionari dagokion joka-bideaz ere. Denok nahi dugu, noski, etxeaz jabetu. Eta hortan legoke gure indarra. Baina etxeko lehioei emanen diotegun koloreaz aurretik mintzatzen asi orduko, hor heldu dire zalapartak...

Gure denboran beheretik gora heldu, askoren artean sortua genuen, geroari buruz ere, dotrina bat, gizontasun-ageri bat, filosofi bat, jokabide-gisa bat. (...).

Denbora hartako *progresismu eta unibersalismuari* esan nahi dut, arras guretik eman geniola. Guretik eta berritik.

Orai hogeita-hamar urte delako European, Hitleren denborako European, Kontzilio aurreko European, Euskal Herria *pentsamendu* bat izan baitzen. Eta ez goitik behera, bortxaz, ezarritako pentsamendu *ofizial* bat. Beheretik gora sortutako *herri-pentsamendu* bat baizik. Baina mintza gaitez garbiki, horra zer gertatu dan: geronek sortutako dotrina hori, filosofi hori, jokabide hori ez dugu jakin behar bezala gure ondoko gazteen eskutan ezartzen, hauek ezagutu, berenganatu, zearo era-berritu eta oraingotu zezaten. Noski: hor egin da ebakia. Denbora ez baitago lo. Eta gu lo egon arren, den-

bora ibilki baita. Beraz: atzokoak, berek nahi eta amets bezin bat segitzailerik gabe gelditu dira. Eta gaurko gazteak, aldiz, behar bezalako aurre-ezagutzarik gabe.

Egia esan, giroak ere ez gaitu asko lagundu, ez batzueri eta ez besteeri. Aize gabeko toki itxian ez baita garirik sortzen. Baina ez da giroa errudun bakarra. Zaharrek ez dute gazteengan nahikoa konfiantzarik ukan. Bere egina, beren eskuetan atxiki nahi izan dute. Gazteek ere ez, beharba, *lehengo kontu zaharrak* jakiteko gogo haundirik agertu. Eta norbere bekatuen agertzea ez baita bekatu, aitor dezagun garbiki: ebaketa hortaz denok gerala gaur hobendun: zaharrak, gazteak eta giroa.

Baina sekulan ez da beranduegi. Behingoz hautsiko ote ditugu gure arteko mugak? Herri bat ez baita adin eta pentsamendu berekoekin bakarrik egiten. Nik ez dut inolaz uste, Herri bateko belaunaldi guziak berdin pentsatu behar dutenik. Bai zera! Hola izatekotan, akabo aurrerapena! Nik diodana hauxe da: aldaska gabeko erroak, erro tristeak dirala. Eta bestalde: aldaska sendorik ez dala, erroetatik, behar bezela, izerdia hartzeke.

PROGRESISMUARI BURUZ ETA BESTE

Gaur *progresismua* dugu modan. Eta progresismuaren alde gaituzute gu ere zearo. Ideiak eta emaztekien erropak, ez berritzez kotan, laster gelditzen baitira parregarri...

Baina progresismua ez da *ideia* bat. Progresismua *bultzada* bat da, *eragin* bat, *aurrera-egin* nahi bat.

Eta hortaz, progresismua ez dugu, gure Euskal Herri huntan, gaurko gazte batzuen burutik ustekabeen eta golpez sortutako lore ez-ezaguna. Urrundik heldu zaizkio, gurean, progresismuari erroak...

Gure «legea» —alde askotatik begiraturaz— erabat progresista zan, denborako. Eta XVI-garren mendeko progresistarik haundiena izan zalako ibili zuten aidean gure Aita Vitoria. Euskal apaiza bai zan hura ere... orduko!

Azkoitiko Zalduntxoek, aitoren seme izanagatik, progresismuari ekin zioten gartsuki. Rousseaux berak ez zituen bada nere azken egunak Azkoitin iragan beharrak? Nun eta Azkoitin! Loiolatik urrats batzu! Orduan ere beharba...

Bainan utzi itzagun urrunegiko kontuak. Eta lotu gaitez urbila gotik. Zer ginan bada geu, orai hogeita-hamar urte dala? Ez al gera gu ere, denbora batez, progresismuaren punttaren punttan ibiliak dantzan? Izan al zan, denbora hartako European, pentsamenduz eta jokabidez, geu baino progresista eta berri-zale hausartigorik? Eta *geu* esatean, ez naiz banaka batzuez mintzo. Herri oso bat buruz ari naiz. Beldurrik gabe esan bailitake: Euskal Herria izan zala —Hitleren arteko eta Kontzilio aurreko denbora hartan— munduko progresismuaren aintzindari.

Ez gaitez beraz gehiegi harritu, gaurko gazteek ere aintzina egin nahi badute. Goazen beraz aurrera. Bainan kontu! Aurrera goazelakoan ez gaitezen atzeraka abiatu. Egiazko progresista, sortzaile eta berritzaile baita. Eta ez bakarrik biltzaile eta imitatzaile. Gerta zitekena baita: erromerira alai goazelakoan, erromeritik hilun itzul direnekin bidean gurutzatzea...

BI ERREKAK

Bainan ez da progresismua, euskalduneri urrundik heldu zaigun erreka bakarra. Ba dugu Euskal Herrian beste erreka bat ere, hura bezin zaharra: *integrismu*-erreka. Hunen ertzean sortua nauzute bada ni ere! Eta hunen uretan igerika ibilia. Gure bi erreka hauen zulo eta ur-zurrumiloak ongisko ezagutzen ditugu beraz. Batean haurtzaroan, bestean gizondu-eta, bietan ibiliak baikera ziplizapla. Jainko maitea! Ez dakit nola ez dugun odolgolperik arrapatu. Batetik jali eta bestean sar, iraganak baititugu, gure bizitza barna, hotzikara galantak!

Bainan... honela konpreni ahal izan dugu hobekixeago, gure Euskal Herriaren Kondaira. Hura ere, mendez mende, hola ibilia baitzaigu: batetik atera eta bestean sar, batzuek bultza eta besteek geldit arazi, mendez mende bere bi erreketan txandaka igerika. (...)

ASMAKETAK ETA ALDAKETAK

Telefonua? Elekrika? Irratioa? Telebista? Tarranta? Egazkina? Bihotz-txertaketak eta beste, eta beste...?

Bainan zer dire hoiek denak, gure denboran pentsamenduak eta kontzientzi-giroak egina digun aldaketaren ondoan ezarrita?

Hargatik dudaike, mendearen hastapeneko gure Bergara hilun, dotore, zorrotz, eliztiar hura gogoratzen zaigunean —dana errespetu, dana giza-mail, dana ohidura, dana lege-zahar, dana protokolu eta erreberentzi— iduritzen zaigu, makina aldiz, beste planeta batean sortuak gerala.

Eta ez hola batere, zaldi-kotxean idiak aurretik Deskarga-ko aldapa igo izan ondoren gure haurtzaroan, gaurko gizona hilargi-rainokotan ageri zaigulako. Bai zera. Ez da hortan egiazko aldaketa. Egiazko aldaketa, gaur, kontzientzitan datza norberaren barrunpean gorderik dago, pentsamenduaren baitan arkitzen da.

«Luterok ongi erran zuen bezala...» entzuten nion lehengoan, nun eta Lapurdiko erriska batean baserritarrei mintzo zala, apaiz gazte bati prekidoan. «Luterok ongi erran zuen bezala...» Amatxo maitea! Guk hori, mutiko koxkorrak ginduzutela, mixio denboran-edo, Bergarako elizan entzun izan bagenu, ba dut uste eroriko zitzaigula bere harri eta guziz gure buruen gain eliza osoa!

«Laister lo hartzen ez baduk, eibartarrak etorriko zaizkik» esaten ziguten haurtzaroan. Pentsa! Nork esan behar neri, gero...

Asmo eta pentsaketa gai guziez duzute gaur aldaketa bera. Mundu osoan, bai. Bainan, gure Herrian batezere! Hogeita-hamar urte hauek ekarri behar baitzuten eta ekarri baitute beren ondorioa. Gazte eta zahar bakoitzaren barnea, gaur, lurrikaran duzute. Eta noski: kontzientzi asko dagoz gaur zalantzan, zer pentsa, nora jo, zer utzi eta zer eutsi jakin gabe. Aspalditik biltzen ari zitzaizkigun hodeiak, golpez entzun arazi baitituzte beren trumoiak.

Orai arte San Antonioz hitzegiten zizunak, gaur, deskuidatzen bazera, Engels eta Marx aipatuko dizkizu debozino ber-berakin. Sozialista zahar batek, aldiz, Aita Sainduaz hitzegingo dizu, beharba, errespetu haundienarekin. Eta Markesaren alaba eskolatuare-

nak, berdin, Castro, Guevara eta Mao goratuko dizkizu erreberentziatziaz...

Eta nahaspila huntan, zaharrak mintzaira bat eta gazteak beste bat ibiltzen baitugu maiz, hor ikusiko gaituzute denok Babelen bezala, inork inor ulertzeke, denok elkarri ohiuka! Eta gertakizunak laisterka baitoaz, aldaketak ere tarrapataka doazte, laisterketan nork hartuko duen lehen plaza, atzo harritzen zuenak gaur bera harritua dala! ...

Bainan... ez izutu. Labeko egur-suaren zalapartak ditugu hoiek! Euskal Herrian ere, *Euskal Herrian batezere*, ogi freskua egiten ari baita. Ez dugu oraindik mahaiean bainan, labean dugu. Eta nik beintzat, gogotik janen dizuet gazteen ogi freskutik ere... etxeko irinaz egina bada. Gure korapilo guzia hortan baita: altxagarria kanpotik ekarria izan arren, etxean jan behar dugun ogia etxeko irinaz egina izatea.

Gaurko Euskal Herrian beintzat, etxe-ogiak, eta etxe-ogiak bakarrik, bil baigindazke senide guziok mahai beraren inguruan...

Unibersalak izan behar dugula? Noski! Baina unibersalismua ez da bizi norberagandik urrun. Norbere baitan datza egiazko unibersalismua. Galdetu Don Quijote eta Sancho-ri. Unibersalak izateko ez zuten heiek ere urrun joan beharrik izan ogi-bila. Etxeogitik janez eta emanez egin ziran haiek ere unibersalak.

Unibersalismua eta pinpirinkeria ez baitira txori berdinak!

EUSKALDUNGOAZ BI HITZ

Gure Euskal Herri huntan, hargatik, egiazko «kontzientzia-aren eboluzinoa» euskaldungoari eta euskerari buruz egin da, nik uste. Egia esateko, hauxe aitortu beharra baita: buruz behera ezarria, zegoen euskaltzaletasuna, buruz gora ematen hasiak gerala aspalditxotik. Norbaitek ohiu azkar bat egin zigun ezkerro, aldatzen hasiak baitira, gure Herrian, amaika konpleju eta kursilikeri. Eta Euskal Herrian, egun, erderaz idatzi eta mintzatzea baino, euskeraz egitea askoz *dotoreago* baita. Intelektualen artean ere. Intelek-

tualen artean *batezere*. Gure Herriko intelektual batek egun, dala filosofu, naiz poeta, naiz zinemalari, dala lege-zaharreko ala marxista, bizardun izaki ala bizar-gabeko, euskeraz egiteko gai ez bada, euskaldun intelektualen artean egiazko konpleju bat agertuko baitizu gaur bereala. «*Sigan, sigan hablando que ya les entiendo, lo que pasa es que... Nada, nada: este verano me encierro en un carserío; y para el otoño espero poder leer a Axular...*»

Ez zan holakorik maiz entzuten, orai hogei-ta-hamar urte dala, gure intelektualen artean. Ez baitute holako euskeraren nahirik eta beharrik senditu izan, beren burua horren seriocki hartua ziguten gure orai arteko... erdeldun pentsalariak!

«Kontzientziaren eboluzinoa?»: Gure haur-denboran, saloietan baino euskera gehiago entzungo zenuten sukaldeetan. Gaur berri, euskaldun berri eta ikastoletako haurrak ditugu gure egiazko aitoren semetzat!

Zearo pobre gare oraindik eta gehi-gehiena egiteko dugu. Baina, mendez mende, barnetik jaten ari ginduen konpleju lotsagarri hura hitzulikatua bazaigu, ez dugu gutxi egina ere. Gaueko ekaitzaren ondotik, argi-hastearekin, horrek ekarri baitlezazke beste guziak.

Herri gisa, euskerak daramaki kolkoan gure geroaren giltza.

Ulertzen bagaitue ez baikatue sekulan ulertuko. Ulertuko ez gaituenean ulertuko gaitue. Ulertu behar bagaitue, beraz, gauden ezin ulertuak. Hola beharba, ezin ulertuz ezin ulertuz, azkenean ulertuko baikatue.

Eta doala aurrera beraz huntan ere, gure «kontzientziaren eboluzinoa»...

IPARRALDEKO EUSKAL HERRIAZ

Eta iparraldeko Eskual Herri huntan, zertan dugu «kontzientziaren eboluzinoa?». Beste aldeko ezaugarri berak agertzen al zaizkigu gaur hemen ere? Pentsamenduz eta sendimenduz, zearo bereziak ote gabiltza bi zatiok?

Orotan duzute, itxuraz beintzat, Eskual Herri puska hau, beste Eskual Herri zati hori baino legun eta pausatuagoa. Ikusgarriak ere —bai mendialde bai itxas-bazter— hola dira hemen: arin eta legunagoak. Eta —horko ta hemengo— denok herri bateko seme-alabak izanagatik, iduri luke azaletik begiratzuz bederen, oinazea ekar lezakean asmo sendo bati azkarki lotzeko, hemengo jendea ez dala gaur horkoa bezin prest jarria.

Dala pentsamendu, dala sendimendu naiz egintza dala, ba dirudi bizitza hemen goxoki eta polikiago doala aurrera. Gehienetan, horko aldakuntza zakar eta zalaparta gogorrik gabe. Bizi-giro bake-tsu eta eztiagoan. Bere hiru iturrietarik bizi: turista, sardina eta laborantza...

Eskual Herri alde hau, noski, ez baita industrialia. Eta barnekaldeak beintzat bere betiko euskaldun itxura garbi eta zoragarria agertuko dizu gaur ere, arrotzen begientzat bederen Pierre Loti zenaren denboratik arras gauza gutxi aldatu dela...

Gaur Euskal Herriak duen zatirik *eskualdunena* mendialdeko iparralde hau baita zalantzik gabe. Euskaldunena, arrazaz garbiena, eta ohitura zaharrei atxikiena. Baita eliztiarrena ere, beharba. Edo bederen, bespera-zaleena. (Noski: hola hitzegitean, barneko Eskual Herriaz mintzo naiz bereziki. Iparraldeko itxas-egi osoa, gaur, guziz kutsutua baitago erbestetasunaz).

Baina horra egi latza, lainurik gabe agertua: horko Euskal Herri fabrikadun hori arrotzez betetzen ari zaigun bitartean, hemengo Eskual Herri bukoliku hau bere bertako hurrez ustutzen ari zaigu. Horrera ehun milaka kanpotik lan-bila heldu diren bitartean, hemendik hamar milaka lan-bila urrun doazela...! Nola izango da beraz arras berdina gaur ere horko eta hemengo «kontzientziaren eboluzinoa»?

Hortaz gain, ba dira bi gauza gogoan hartu beharrak. Lehenik: eremuz eta bizi-lagunez, Euskal Herri osoaren zati txiki bat besterik ez dala hau. Eta bigarren: iparraldetik datorren aize finak ez duela ego-aize zakarraren txistu bera ekarki. Luzarora... beldurgarriago dugu beharba iparraizea. Poliki poliki, ohartu gabe hilko bai-

tzaitu, ez bazaitu ongi arropatua atzematen. Baina... fina baita, askok gustora hartzen dute. Naiz eta gero hartaz hil...

Gainera eta batezere: hemengo jendekiek ez dituzte ezagutu guk bezala, azken bi mende hauetan Euskal Herriari buruz eskeinitako odol-ixulketak. Bi gerla haundi iraganak dituzte bai, berrogei-ta-hamar urte hauetan. Eta Frantziako zelaietan ustua dute nahikoa odol eta izerdi. Baina bi guda gorri eta latz heiek ez zuten Euskal Herriaren nortasunarekin zer ikusirik izan. Eta bigarrenak ondorio txipiagoa ekarri baldin badu, 14-garrengo gerlak aldiz, bere milaka hilekin, frantzesgotasun izpirituaz kutsutua utzi zigun Eskual Herri alde hau luzarokotz eta sakonki. Lapurdiko herriska txikienetarikoa hilerri batera urbiltzen bazaizte, harrituko zerate hango soldadu hilen izen-lerro luzeak irakurrita. Eta noski: horrek utzia du berea: alde huntako baserri jatorrenetan ez baitituzte saltzeko izan orai arte beintzat, bertako semeek 14-ean irabazitako medaila eta xingolak...

BAINA KASU!

Baina kasu! Kontu otoi! Hemen atzartzen hasiak baitira bazterrak. Ez dedila inor okerrean sar. Bidasoaren bi aldeok askok uste eta nahi baino urbilago baitagoz gaur elkarrengandik... denbora batez baino! Ez beharba, oraindik zearo herri zeheiean. Baina eskolatuen artean bai segur. (...) Hemen ere «kontzientziaren eboluzioa» ez baita egonean lo egon.

Ba dakit: eboluzioa ez dala hemen, hor bezin zabala. Baina askoz estuagoa izanagatik gaur oraindik, horkoa bezin sakona eta egiazkoa deritzait.

Noski: alde huntako suak ez du sekulan izango berezko indarrik. Hartako ahalik ez baitu ez eremuz, ez bizitzaz, ez oldarraz. Horko mende dago hemengo geroa. Baina aizeak hor gure alde joko balu, beharba ez litzaizkiguke hemengo anai-arrebak urrun joango aterpe bila. Agian geroak emanen dit arrazoin. Hogeita-hamar urte hauetan bide luzea eginga baita...!

LEHEN ETA ORAINGO IPARRALDEA

Orain hogeita-hamar urte... hauek denborak! Euskal Herria hemen zan orduan ere; gaur baino euskaldunagoa, beharba. (Beharba ez, seguru). Donibane Lohitzun-go karrketan aixeago entzungo baitzenuten orduan euskera, orai baino. Elizan ere...

Eta hargatik... asmoz, pentsamenduz, xedetasunez, jokabidez, bi Euskal Herriok —hango eta hemengo— zein urrun ziran elkarrengandik orduan. Gaur ez. Hortan da diferentzi guzia.

Denbora hartan hemen erregetzat zuten Ibarnegarai batek, esate baterako, euskeraz ederki asko egiten zuen. Eta, bere modura, betitik euskaltzale izana zan. Herrietako erretor zahar haiek ere, zer esanik ez. Lapurdi, Xibero eta Baxenaparrako herrisketan, euskaldungoa biziago zenuten orduan orai baino. Eta halare, denbora hartan, gu hemen... arrotzak ginan. Zigor-zelaietararat eramán ginduzenak ez baitziran kanpotiarrak izan...

Eta nun ziran bada orduan hemengo euskaltzale progresistak? esango didazute. Baina... orduko hemengo ezkertiar eta progresistak ez baitziran, urrundik ere, euskaltzaleak! Hortan dago bada, hemen ere «kontzientziaren eboluzinoa». Denbora bateko euskaltzaletasuna zearo *konserbadorea* baitzan hemen ere. Lehenari atxikia. Jauntxokeriari lotua. Lehen aipatu dugun integrismu-erreka ertzean jarria. Eta hargatik harritu eta gaitzeratu genituen hemengo eskualdunak gure jokabideaz. Eta hargatik gaitzesi ginduzten. Iparraldeko eskualdun eta eskualtzaleentzat ezin eramana, ezin ulertua, ezin onhartua baitzen guk denbora hartan aukeratutako bidea...

Zenbat Pierre Lafitte ezagutu ditugu hemen denbora hartan? Zenbat Jauregiberri? Zenbat Dutournier? Zenbat Ospital...? Eta denen gainetik... zenbat Matieu? Doakiela gaur, beren anai-arreba guzien eskerrak.

Bai, gazteak. Sinetsi zaidazute: ez zerate zuek Euskal Herriak ezagutu dituen lehendabiziko haur urratzaile eta aintzina-zaleak.

Izan dituzute aurrekoak, guk ere izan genituen bezala. Eta ondorengoak izango dituzute, guk izan ditugun gisara. Gure Herriaren «kontzientziaren eboluzinoa» ez baitzan gure besotan lo gelditu. Ez eta zeuenetan geldituko ere. Beharrik! Errekak ibilian hartzen baitu indarra.

Astindu eta jorra gaitzazute, beraz. Zuen ondokoek zuek astinduko eta guk gure aurrekoek jorra genituen bezala. Bizi-legeak hola agintzen baitu.

Bainan nahi baldin baduzue, geroari buruz bildu gaiten. Denen indarrez jabetu gaitezen etxeaz.

Eta gero ere —Pestaburutan bederen— etxe-ogitik jan dezagun denok mahain berean jarrita...

O l a s o